

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 23. De obligatione ad restitutionem damni illati proximo in rebus
honorariis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

quod respondendum est; teneri, si puella ipsa de tali voto nihil omnino sciuit: quia illi iniuria fieret: ex qua eiusdem voti adimpletio redderetur illicita: perinde ac si uouisset in elemosinam dare centum, quod prestare nequeas nisi frustra: do me eo, quod debes mihi ex iustitia Secus esset verò, si puella sciuerit promittentem habere votum religionis, quia mala fide contrahens non potest petere nuptias, quas sciuit iniri non posse bonâ conscientia.

CAPVT XXIII.

De obligatione ad restitutionem damni illati proximo, in bonis honorarijs,

SVM MARI VM.

- 335 Fama alteri ablata restituenda est sub mortali, cum omnibus dânis inde subsecuta: & quo modo.
- 336 Ad quid teneatur qui infamauit seipsum.
- 337 Obligatio ad restitutionem fame requirit, tum ut fama sit lesa, tum ut iniuste sit lesa, tum ut non sit recuperata, nec condonata.
- 338 Condonatio infamatori facta, illicita quidem est, cum infamatio vergit in damnum aliorum: est tamen valida.
- 339 Exceptio casu quo famam sic perditam illi aliunde habuissent, quâ ex ipso condonante.
- 340 Decem casus in quibus non est obligatio restituendi famam ablatam.
- 341 Diferens modus faciendi restitutionem, cum quis infamatus est de falsocrimine, & cum de vero, sed occulto.
- 342 Diffusitas an cum infamator non potest famam restituere, teneatur compensationem facere in pecunia, cuius pars negans probabilior iudicatur.
- 343 Illius quedam moderatio, duos casus continens.
- 344 Interdum tanta, ac nonnunquam maior restitutio faciendâ est ob lesam famam dicendo verum, ac dicendo falsum.
- 345 Res inferioris ordinis, non sunt restituendæ cum iactura rerum superioris ordinis.
- 346 Res eiusdem ordinis restituendæ sunt cum iactura rerum eiusdem ordinis: quod in vno casu patitur exceptionem.
- 347 Quando fama possit, aut non possit restitui laudando infamatum.
- 348 Obligatio ad restitutionem fame non transit ad heredes infamatoris.
- 349 Accusatus in iudicio, si innocens sit, aut crimen ipsius occultum sit, non tenetur ad restitutionem fame, si ob ipsius negationem accusator infamiam contraxerit.
- 350 Quod pariter dicendum est de denunciato, respectu denunciatoris, nisi ille criminofus sit, & hoc iuste denuntiet.
- 351 Quid tenendum sit de restitutione fame, per compensationem lesionis mutua.
- 352 Condonatio restitutioni fame non colligitur sufficienter ex familiaritate.
- 353 Ad quid teneatur infamator, quando infamia ab ipso exorta, facta est publica.
- 354 Restitutio honoris condonari potest, neque ad eam de nec sitate requiritur venia petitis.
- 355 Fieri debet non tantum ab inferiori vel equali, sed etiam à superiori, & quomodo.
- 356 Interdum ad eam aliquid amplius requiritur, quam venia petitis.
- 357 Restitutio istiusmodi, faciendâ est priuatim, cum lesio honoris fuerit secreta, publicè verò cum publica.

Restitutione resarciendum damnum inferitur proximo in bonis honorarijs, tum ledendo famam ipsius per detractionem; tum etiam ledendo ipsius honorem per contumeliam, cõtra octauum titulum Decalogi præceptum: ideoque caput istud, sicut præcedens distinguemus bipartitò: acturi in priore parte de obligatione ad restitutionem fame, & in posteriore de obligatione ad restitutionem honoris.

PRIOR PARS CAPITIS.

De obligatione ad restitutionem fame.

Quatuor modis fama potest iniuste auferri: 1. falsum crimen imponendo: 2. detegendo crimen verum quidem, sed omnino occultum: 3. tegendo crimen nostrum verum, vt alter habeatur calumniator: 4. referendo alterius crimina audita, dicendoque se audita referre.

Qui autem famam auferit, tenetur ad restitutionem tam illius ablatæ, quàm aliorum damnorum ex infamia secutorum tanquam si qui damni causam, & per consequens, damnum ipsum dederit ex cap. fin. De iniurijs. In qua re omnes conuenire notat Petrus à Nauarr. lib. 2. De restit. cap. 4. num. 375. Addens dubium nihilominus esse, an teneatur ad integram restitutionem talium damnorum secutorum: Quod quidem censet: nempe si talia damna illata sint in bonis iam acquisitis; vt in officio quod ob talem infamiam ablatum est, integram restitutionem faciendam esse. Si verò in bonis nondum acquisitis, vt cum per infamiam, impeditur quis ab officio vel beneficio obtinendo, tunc esse faciendam restitutionem arbitrio boni viri: nisi forte remediatio facta esset ad debitum finem, & cum debitis circumstantiis arbitrio boni viri: quia tunc non esset detractio peccatum iniuriosum, propter quod fama iniuste ablata restituenda sit ex iustitia.

Non esse distinguendum in hac re inter eum qui falsum & eum qui verum sed occultum dicendo infamarit, quia hic sicut & ille est principalis causa eiusmodi damni: quandoquidem non contigisset crimine manente occulto: ita vt reuelans ipsum perinde sit principalis causa eiusdem damni, ac ille est incendij, qui ignem propè rectum cineribus deregit, & flante vento, proxima corripit & incendit.

Iam quòd obligatio restituendi famam, sit sub mortali, probatur à maiori: quia enim melius est nomen bonum quam diuitie multæ. Proverb. 22. certè si obligatio restituendi ablatas diuitias, est sub mortali, erit & restituendi famam ablatam: in quam sententiam aliquot auctores commemorat Petrus à Nauarr. in præced. num. 364. Quam habere locum etiam in crimine de quo alter infamatus est, verum sit, dummodo occultum: intelligitur ex eo, quod infamator tunc quoque causa sit efficax damni ex infamatione secuti: non secus ac si feram, quam alter malè quidem in propriam domum induxisset, sed bene clausam seruauerit, ille referat malitiosè ostio, emitteret: ei enim vt causæ principali impuraretur damnum, quod fera ipsa inferret. Cuius exempli vis in eo est, quod vt fera non reclusa, naturaliter damnofa est; sic & crimen euulgatum, moraliter sit aptum varia impedire commoda, & accersere incommoda.

Quod autem obligatio restituendi non habeat locum si quis non alterum, sed seipsum infamauerit: memoratus auctor consequenter num. 367. docet ex eo, quod talis non peccet contra iustitiam: quæ est ad alterum non ad seipsum etiam si peccet contra charitatem, si sit persona in dignitate constituta, ex cuius fama commodum, ex infamia damnum subditis proueniat. Cui damno tenetur quidem obuiare, cessando à peccato publico, & satisfaciendo scandalizatis: non tamen ex iustitia, sed solum ex charitate, contra quam reddidit se ineptum ad commodum proximi curandum: eadem scilicet ratio qua ille qui prelatitiam recusauit: ex quo fit vt nequeat prodesse proximo, sicut acceptans profuisset.

Porro cetera quæ ad famæ restitutionem pertinent reuocari possunt ad tria capita: quorum primum est de conditionibus quæ debent adesse, vt ille qui aliquem diffamauit, teneatur famam ei restituere, & damna ex eua ex infamia, resarciri: secundum est, de casibus in quibus non tenetur quis famam ablatam restituere: tertium, de modo quo faciendâ est famæ restitutio.

De conditionibus requisitis ad propositam obligationem.

SECTIO I.

Tres traduntur conditiones requisitæ ad obligationem restituendi famam, de quibus Lud. Molina de iust. & iur. re

re tract. 4. disput. 40. Prima est, ut fama ipsa fuerit vere ablata. Nam quantumvis dicantur verba diffamatoria, restitutio fame non habet locum si alterius fama non auferatur vere: sicut contingere potest; vel quia fides non adhibetur detracti: vel quia id quod dicitur non censetur infamia apud illum de quo dicitur: ut cum homicidium dicitur commissum à milite, apud quem id non est magis infamia, quam si dicatur cœnam ab ipso sumptam esse: vel quia illi qui audiunt non credunt: vel quia persona de qua dicitur iam est diffamata: ut si quis dicat publicam meretricem fuisse cognitam ab aliquo nebulone.

Secunda conditio est, ut fama iniuste auferatur: nam si iuste auferatur, ut cum in iudicio nocens puniatur, nulla est obligatio ad restitutionem: cum talem obligationem sola ea peccata inducant, quæ sunt contra iustitiam. Difficultas est verò de eo qui bona fide existimans aliquid verum esse & publicum, narrando illum infamavit proximum; An obligetur ad restitutionem. De qua tenendum est: talem simul ac cognoscit se alienæ fame detentorem esse (eo scilicet ipso, quod in mente alterius pravam opinionem, *bona exclusâ*, reliquit) teneri ad restitutionem: non tamen cum propria infamia, vel magno fortunarum suarum damno: sed solum cum modico, prout prudentia dicitur. In quodam differt ab illo qui diffamavit cum iniustitiæ culpa mortali (non, si cum culpa veniali, ex Molina loco cit. num. 4.) teneri famam ablatam restituere cum propriæ fame detrimento; non item alter: sicut nec idem teneretur magnis expensis suis remittere rem alienam, quam sine culpa sua apud se esse deprehendit. Damna autem interea secuta ex infamia; tunc tali impunitur, cum is procurando culpabiliter eam restitutionem, causam illis dederit: quia ex tunc incipit esse causa iniusta infamæ & damnorum ex ea provenientium. Idem dicendum est de eo qui aliquem in eale sit quod loquendo de vno, audientes de alio intelligant. Nam & is iniustitiæ teneri veritatem aperire si potest; bonamque alterius exiimationem perditam vindicare à perditione, cui causam verè dedit etiam non voluntariè. Quæ de re Petrus à Nauarra lib. 2. de restit. cap. 4. num. 434. & 437.

Tertia conditio est, ut fama ablata non dum recuperata sit, aut condonata. Nam si reperata sit omnino, ille qui eam abstulit ad nullam restitutionem teneri; quia restitutio non est instituta ad vitandum damnum, quod revera iam est vitatum. Quamquam si infamatus aliquas impensas in recuperanda fama fecerit, infamator eas restituere tenebitur, tanquam damnum quod ipse iniuste dederit: quandoquidem ex c. fin. De iniuriis, qui causam damni dæ, damnum dedisse videtur. Item si fama recuperata sit tantum ex parte, infamator teneretur illud quod deest restituere. Similiter si fama condonata sit omnino, infamator ad nihil teneri: sin tantum ex parte, tenebitur quod deest supplere.

Quamvis autem quilibet possit condonare famæ lesionem, quatenus est sibi nociva: quæ ex probabiliore sententia (vide re est apud ipsum Petr. à Nauarra. in eodem cap. 4. num. 108.) homo est dominus suæ fame, ut & cæterorum bonorum externorum: (alioqui enim, nulla de causâ liceret infamare seipsum, ut nec seipsum occidere, quod resellitur ex Confessionibus D. Augustini) nihilominus tamen eamdem lesionem nequit condonare in quantum necessaria est ei, vel ad proximam adificationem, vel ad vitandum illius scandalum, vel ad officium quo eidem obstringitur, ritè obeundum: prout necessaria est ei, cuius infamia nocet familiæ suæ, hoc est, filiis, aut aliis parentibus siue ascendentibus siue descendentes: qui inde vitæ habebuntur, vel cum sit Superior, ut Episcopus, vel alius Prælati, vel iudex, infamia ipsius vergit in detrimentum subditorum, ut si sit his ea de causâ defuturus in executione proprii muneris; vel cum sit Religiosus, infamia derivatur in alios qui sunt de eodem monasterio aut collegio: ut pote quorum nomen indeo vilipenditur, & tota communitas ipsorum suspecta redidit.

Adverte autem cum eodem authore ibidem à nu. 385. et infamationem sui condonare cum notabili damno proximorum, sine consensu ipsorum, peccatum sit mortale: talem tamen condonationem esse validam: ita ut infamato

condonante, infamator excusetur à restitutione fame facienda de iustitia. Ratio est quod ille ex cuius infamia alij notabile damnum patiuntur, dominus sit suæ fame; etiam si illam debeat servare ob aliorum bonum. Vnde quantumvis contra charitatem peccet se infamando, aut infamam condonando, nullam tamen facit iniuriam, cum ipse non alij ius habeat & dominium propriæ fame: sicut si tempore famis haberem triticum; quo ex lege charitatis sub inormali tenor subvenire aliquorum extremæ necessitati, & illud alii cui alteri non indigenti darem; etiam si non excusetur à peccato; donatio tamen esset valida; nec quicquid dicta necessitate pressis, donarius refundere teneretur ex iustitia. Quæquam si quis ita infamator, ut ipsius infamia vergat in infamiam aliorum, sicut infamiam Religiosi videmus vergere in infamiam Religionis: nec licitè nec valide fieri potest condonatio; sed infamator lege iustitiæ teneretur omnibus damnificatis restituere famam ablatam.

Nisi eadem ipsorum fama pronenisset immediata ab ipso diffamato: quia tunc iste per quem illi bonam famam habuerunt remittente infamiam, infamator ad nihil teneretur, sicut teneretur si fama ablata aliunde ipsi habuissent, ut ex rebus à se gestis vel ab aliis maioribus. Horum ratio est, quia cum ex meâ infamia cæteri vel non infamantur, vel si infamantur, famam quam amittunt per me, seu meâ in illos redundante habebant, vel habituræ: tunc ego solum sum dominus, habens perfectè possessionem fame in qua illarum est damnum, unde fit ut à me facta illius condonatio valeat. Cum verò cæteri infamantur, perduntque famam, quam aliunde quam ex me habebant; quia erant tales fame domini, perfectum ius illius habentes, remissio à me facta non valet respectu illorum. Quæ ratione remissio infamatori facta à Religioso infamato, non valet eo quod infamia ipsius ita tangit religionem, ut ea damnum patiatur in fama quam non habebat ex ipso infamato, sed ex se, suisque maioribus: quorum res præclare gestæ, vitæque acta integerrimè eam illi conciliarunt. Vnde videmus honorem Religioso exhiberi, non tam ratione personæ, quam habitus & institui. Hincque est quod si Prælati religionis, vel totus conventus infamiam Religioso suo iniustam remittat infamatori, valida sit remissio; etiam si Religiosus ipse in eam non consentiat. Item quod Religiosus ex iustitia teneretur famæ ablatæ restitutionem exigere, non ut sibi satisfiat; sed ut Religioni: quæ in illo detrimentum accepit circa bonum nomen, quod habuit aliunde quam ex ipso infamato. Nota obiter cum Molina in eod. tract. 4. disput. 48. in fine, infamatorem non obstante condonatione facta ipsi ab infamato, teneri ex charitate liberare hunc ab infamia; si id possit sine magno suo incommodo. Nam & quibus alius ad idem teneretur.

De casibus in quibus non est obligatio restituendi famam ablatam.

SECTIO II.

Hic numerantur, quorum septem habent Sylu. & Angelus in verbo Detractio: ille quæst. vltima, & hic §. 3.

Primus est, cum quis famam ablatam restituere vult quidem, sed periculum est ne restituendo infamet potius, ut accidere potest cum verba infamatoria iam sunt obliuioni tradita, aut infamia iam antiquata esse probabiliter existimatur, ut cum infamatus recuperavit famam suis benefactis; tunc enim cessat obligatio restituendi: quandoquidem sublatum est totum damnum illatum; perinde ac si equum sibi surreptum recuperasset. Quod si contrarium probabile esset; ut quia tale crimen sæpius inculcatum esset, aut ipsa ex iis esset quæ diutius hærent memoriæ, maneret obligatio restituendi. Hunc casum (quem latius tractat Petrus à Nauarra in sequen. dubit. 11. seu à num. 426. & ostendit procedere etiam si falsum sit dictum de alio) proponens in Enchir. Nauarrus, ap. 18. num. 47. addit pro infamia nihilominus quam usque ad tempus recuperationis fame passus est infamatus, faciendam esse aliquam satisfactionem iudicio boni viri, siue pecuniâ, siue beneficiis, siue laudibus, aut etiam significatione doloris, & vniuersæ petitione, prout Iesus velle existimabitur. Sed id necessarium non esse, ex eo probatur, quod re-

cuperata omnino fama, nihil talium damnorum permaneat. Vide Lud. Molinam *de iust. & iure tract. 4. disp. 42. per totam*. Et aduerte nihilominus si interea temporis, ratione talis infamiae damnus aliquod permanens infamatus accepisset, ut impeditus esset a consecutione alicuius beneficij vel officij, obligationem dari ad illius compensationem. Aduerte etiam propositum casum pati exceptionem, cum euidentis periculum est ne infamia antiquata renouetur. De qua re Nauar. loco cit.

Secundus casus est, quando ex tali restitutione imminet periculum peccati mortalis, vel grauis scandali aliorum, vel periculum vitae (quod intelligendum est iuxta 3. documentum sequentis sectionis) aut mutilationis, ipsius infamatoris.

Tertius est, quando is qui infamauit aliquem, id fecit propter ipsius bonum spirituale: ut quando peccatum ipsius retulit Prelato, aut alteri qui poterat illum iuuare, nec uellet obesse.

Quartus est, cum id quod de altero dixit, erat indifferens, & poterat accipi tam in bonam, quam in malam partem: sed qui audiuerunt interpretati sunt in malam partem.

Quintus est, quando quis solum narrauit audita, & dixit se audisse, nihil addendo ex quo faceret credulitatem. Si quid uero adderet, aut si sua auctoritate, ea quae audiuit confirmaret, teneretur ad restitutionem, sicut is qui rem alienam in occulto inueniam, in propatulo exponeret, ubi posset a furiibus turripi: quod est appetere contra iustitiam.

In quo tamen casu si secuta sit infamia, ad restitutionem teneretur quidem is, qui malo animo narrauit: non item is qui ex inconsiderata loquacitate, iuxta Syluest. in citata quaestio. ult. etiam si & ipse uideatur teneri ex charitate tali infamiae obuiare si potest, quoties praeter intentionem suam, etiam ex ignorantia, inuincibili, a se dictum infamare aliquem contigerit; prout Petrus a Nauar. consequenter habet libr. 2. cap. 4. n. 434. & 435.

Sextus est, quando ille, apud quem infamatus est aliquis, postea id ipsum intelligit: publicato scilicet, quod antea erat secretum, ita ut retractatio infamatoris existimetur nihil proficere posse. Nam talis publicatio cum infamiam ipsam efficaciter foueat, facit ut fama restitui nequeat.

Septimus est: quando ille qui audiuit infamatorem, iam antea de eo de quo ille loquitur, peiora intellexit. Quem casum Petr. a Nauar. n. 440. et iud. c. 4. lib. 2. reijcit quidem, sed procedere potest quando infamatus adeo infamis est, & uilis ut tanquam nihil habens quod perdat, nullam notabilem iacturam faciat: quod ex Adriano habet Nauar. in Enchir. c. 18. n. 49.

Octauus est, quem cum duobus reliquis ipse Nauar. habet ibid. quando laesio parua fuit: puta quia is qui detrahit adeo leuis fuit, & ij qui audierunt adeo graues, ut parum, aut nihil hi dicto illius mouerentur: aut quia is de quo detractum est, sic est absque fama in ea materia, ut nullam notabilem iacturam inde faciat: ut si is qui parum exercitatus habetur, dicatur errorem in agendo commisisse.

Nonus est: quando quis ita narrat crimen alicuius ut simul narret poenitentiam quam egit. Hunc Petrus a Nauarra in praecedenti num. 437. recte monet procedere tantum cum talis narratio gloriam Dei concerneret: tunc enim de consensu saltem implicito eius de quo refertur, licet peccatum & poenitentiam referret. Sic enim D. Thomae incredulitas, D. Pauli persecutio, D. Petri negatio, D. Magdalenae ac D. Matthaei crimina recensentur. Alias quantumuis poenitentia honore digna iudicetur, reuera tamen in tali casu bonum nomen amittitur, malletque criminosis poenitentiae honore carere apud homines, quam de tali crimine infamari.

Decimus est: quando quis alterum infamat tantum in occasione remota, & per accidens: non autem de iustitia; ut si quis iocans cum aliquo, illi obiceret crimen quod putat non esse ab ipso commissum; atque ipse uociferando & indignando conuenerat uehementius, unde fiat ut aliqui suspicentur, aut credant ipsum esse talis criminis reum.

Ad huius explanationem proponemus aliquot documenta. Primum est: Qui alterum infamauit dicendo falsum, tenetur aliter famam restituere, quam ille qui dicendo verum, sed occultum. Namque ex D. Thoma 2. 2. quaest. 62. art. 2. ad 2. is qui famam abstulit dicendo falsum, debet eam restituere, dicendo illis apud quos infamauit; se falsum dixisse. Quae in re multi, quorum Petrus a Nauar. meminit libr. 2. *De restit. cap. 4. num. 375.* D. ipsam Thomam sequuntur, & merito: quoniam uix aliter potest iniuria illata reparari sufficienter, prout ab infamatore debet ex lege iustitiae. Esti inter dum excessus maximus, quo talis satisfactio infamationem superat, ab eo modo restituendi excusatur, ut si infamator Rex sit & infamatus sit plebeius. Nihil uero obstat uideretur quod minus, in proposito casu infamator possit sufficienter ad excusationem dicere: Tale quid de Titulo retuli, sed re melius inspecta, noui me deceptum esse. De qua tota re uelut Molina De iust. & iure tract. 4. disp. 41.

Qui uero famam abstulit dicendo crimen uerum sed occultum, debet eam restituere dicendo se male dixisse, ac perperam locutum esse: immo ut uult Petrus a Nauarra. se id falso dixisse, hoc sensu intelligendo, quod dixerit tanquam publicum, quod erat secretum (perinde nimirum ac reus crimen suum occultum, negat tanquam non publicum) aut certe intelligendo, quod dixerit tanquam unus ex iis de quibus habetur in Psalm. 115. Omnis homo mendax: aut qui aliquando de facto mentitus sit, si ita esse recorderetur.

Quod si non possit quis famam hoc modo restituere, aut periculum est ne taliter restituendo infamet magis, debet coram iis apud quos diffamauit laudare infamatum, uirtutes ipsius commemorando, cum praebuerit se occasio, nulla facta mentione criminis de re: ut ait Nauar. in Enchir. c. 18. nu. 437. uel certe perire ab eo suppliciter, ut sibi condonet; uel alia uia compensare, perinde ac si qui alium percussit aut manum ei abscidit: ut ex D. Thom. recepta sententia idem Nauarra. habet in praeced. num. 43. Et probatur: quia regula generalis est, Quando damnus illatus non potest restitui in eadem specie: debere, si fieri possit, alio modo compensari.

Sed an is qui cum alio modo non possit ob uitae periculum, aut seditionem, uel scandalum, uel quia ei se retractanti minime credetur, teneatur compensationem pecuniarum facere, controuersia est quam tractat Petrus a Nauarra. in eodem cap. 4. a dubit. 10. seu a numero 414. citatis pro utraque parte authoribus, merito assentiens ijs qui sentiunt, dum fama nequit in suo genere restitui, infamatorem non teneri pecuniam pro ea soluere, nisi forte damna aliqua pecuniaria secuta sint, quae tenebrius pecuniae resarcire. Nam fama non est, sicut nec uita, pretio aestimabilis: sed est supra omne pretium iuxta illud Prouerb. 22. Melius est nomen bonum quam diuitiae multae. Illud Ecclesiastici 41. Curam habere de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri pretiosi & magni. Iustitia ergo commutativa, quae aequalitatem postulat, id est, ut id ipsum quod ablatum est restituatur; uel aequalens, non obligat ad pretium, quod ablata fama compensetur. Quod confirmatur: quia alioqui obligaret ad impossibile: quando quidem non potest pretium dari, quod aequaliter fama compensetur. Nam si posset, fieret ut si infamator nollet famam in sua specie restituere, sed pro ea pecuniam dare, satis faceret suae obligationi: nec infamatus quantumuis opulentus, posset uigere, ut ille se retractaret ad delendam infamiam: sed cogere tur contentus esse aliqua pecuniae summa, quando quidem ei soluere: quod debetur ex iustitia: atque adeo miserabiliter manere infamatus: quod nimis durum est, neque uideretur concedendum.

Itaque quando infamator sincerè & cum iuramento retractauit dictum suum, quo infamauit proximum: ita ut ipse causam credendi eius innocentiam, tam, ac etiam magis sufficientem praebet; quam ante praebuerit credendi crimen: si fides ei non habeatur, non teneatur pecunia aut aliis temporalibus bonis ablatam famam restituere: quandoquidem in malitia audie-

tium sicum alio qui esset infamator in ipsum obligare ad restitutionem pecuniarum; aut ab eadem obligatione liberam facere: quod absurdum est. E. certe, quod illi illuc credant quod is retractavit, leuitati & malitia ipsorum tribuendum est, non ei qui sufficientem deponendæ falsæ malæque opinionis causam illis dedit, per sinceram retractionem & iuramentum. Quocirca vel illi quod perperam ab eo dictum est adhuc audierunt aliunde, & ideo credunt: si que non est censendus is de quo agimus, causæ talis malæ opinionis: vel non audierunt aliunde, & ita peccant peccato temerarij iudicij. Quidquid autem sit infamator obligatur ex iustitia, nihil omittere eorum quæ commode potest adhibere ad reddendam suam reuocationem efficacem, talemve ut auditores merito possint, & debeant ei credere, nec habeant occasionem suspicandi rem fidei geri.

343. Prædictis autem non obstantibus, fieri potest ut ex quadam equitate infamator debeat infamiam pecunia compensare; ut quando infamatus, est pauper desiderans talem satisfactionem, nec aliter videtur merorem depositurus: atque ille qui infamauit, diues est. E. enim illi molestiam patienti maxime tenetur subuenire, qui in eam illam coniecit: perinde ac maxime tenetur alium in peccato reuocare, qui ipsum in illud induxit. Præterea si infamator condemnatur ad satisfactionem pecuniariam: aut de ea cura infamato paciscatur, tenebitur ex iustitia illam exequi: quia iustæ sententiæ iudicij parere, & pactum legitimum seruare, iustitia obligat.

344. Secundum documentum est, de quo Petrus à Nauarro in præced. dubit. 6. Non teneri semper ad maiorem restitutionem eum, qui infamauit dicendo falsum, quam eum qui infamauit dicendo verum: quia in statuenda quantitate restitutionis, quantitas damni illati, seu iniustitia attendenda est. Licet autem is qui infamat dicendo falsum, plus peccet ratione mendacij: tamen is qui infamat dicendo verum, potest atque peccare contra iustitiam, immo & plus, si plus nocenti adferat. Quare potest ad æqualem, ac etiam ad maiorem restitutionem obligari.

Tertium documentum est: In iudicio de obligatione ad restitutionem famæ, locum habere duas regulas Caserani, quas aduersus Sorum propugnat Petrus à Nauarra in eodem cap. 4. dubit. 9. seu à numero 400.

345. Prior est, Res inferioris ordinis non esse restituendas cum iactura rerum superioris ordinis. Res vero superioris ordinis esse restituendas cum iactura rerum inferioris ordinis. Vbi aduerte post animæ bona, in primo bonorum ordine constitui vitam, & cætera corporalia: in secundo, honorem & famam: in tertio, pecuniam & cætera quæ dicuntur bona pecuniaria: ita uel sensus tradite regulæ sit: non esse obligationem restituendi famam cum iactura vitæ, nec pecuniam cum iactura famæ: periculum vero mortis, in quod alterum conieci, esse tollendum non obstante iacturâ meæ famæ, inde secutura; & infamiam quam alteri inuisi delendam esse, quantumuis facturus sim iacturam meæ rei familiaris. Ratio horum est: quod debitor tunc, non autem alias, excusetur à restitutione; cum eam nequit facere, nisi cum notabili rerum suarum detrimento, longè simè superante damnum quod creditor accepit. Hinc enim doctores communiter fatentur debitorem centum aureorum excusari à restitutione, quam facere non potest, nisi vendendo mille aureis domum valentem sex millia. Vnde memoratus author in sequen. num. 406 infert pro nullius etiam honoratissimi fama multo que minus pro pecunia ipsius restituenda, vitam esse obiectendam periculo. Ad quod confirmandum induci potest cap. Officij, De penit. & remiss.

Verum tamen contingere potest infamiam cum tantis totque damnis coniunctam esse, ut prudentis iudicio penè æquiparentur, damno vitæ infamatoris; quo casu hanc faciendam esse cum illius periculo docet Molina in seq. disp. 47. num. 2. quia quisque detrimentum à se datum iniuste; tenetur restituere cum damno suo æquali aut penè æquali, etsi non teneatur cum longe maiori, nec debeat vita periculo exponi sine manifesta necessitate.

346. Posterior regula est. Res eiusdem ordinis esse restituendas: cum iactura rerum eiusdem ordinis: ut si alterum in certum mortis periculum conieci, illumque possum eum vitæ

meæ periculo eripere, debeat eripere. Item si meâ causa patiar infamiam, ego cum honoris mei dispendio, illam reparare teneo; si à me datum est damnum, debeat cum pecuniæ meæ detrimento illud compensare. Ratio est, quia in pari causa melior est conditio innocentis. Non habet tamen locum hæc regula, quando oporteret debitorem ex restitutione iacturam facere famæ, notabiliter valde excedentis eam quæ ablata est creditoribus; ut quando infamator est Prælati vel alius magni nominis vir, & infamatus homo est infimæ fortis; tunc enim (ut Couarr. ad regulam Peccatum, 1. par. num. 6. versu Tertio adultera argumentatur (non est rationi consentaneum in fama, ut nec in pecuniis, id quod modicum est cum ingenti detrimento restitui: adeo ut irrationabiliter iniurus sit infimæ fortis homo, cuius fama exigui momenti est, si ægre ferat hominem magnæ dignitatis ad famam ipsi restituendam non retractare se; confitendo cum magno famæ suæ detrimento, mendacem aut infamatorem, aut leuem se fuisse.

Quantum negandum non est, quin infamator ipse in tali casu teneatur dare operam (infamatum v. g. laudando in eadem illa materia in qua infamauit) ut ablata famam restituat, vel certe ab eodem infamato petere, ut sibi condonet, oblata etiam ei pecunia: non quidem quâ iniuriam illatam compenset, quod fieri non potest iuxta antedicta: sed qua promereatur dictam condonationem, quam efficaciter & fideliter petere tenetur; ita ut si possit eam facile obtinere, oblata pecuniâ, debeat offerre: nisi infamatus viri boni iudicio nihilum petat, aut omnia recuset condonare: quia infamator obligari non potest, nisi ad id quod rationabile est, eique possibile.

347. Quartum documentum est, quod ex Nauarro habet Petrus à Nauarro in præced. num. 369 Restitutionem famæ non fieri augendo famam in alia materia. Ratio huius est, quod cum de vno crimine reuera infamatus, simpliciter non præditus virtute, sed vitiosus reputetur: fit ut minime ei bona ratione tunc restituatur; quando quidem nihil prodest ad tollendam infamiam, quam alicui inuisti sacrilegij, aut homicidij, quod dicas ipsum elemosynam dedisse, doctissimum, aut prudentissimum esse, & sic de aliis. Quamquam negandum non est quin possit ea ratione tolli infamia quam alicui in fluxissima narratione alicuius naturalis defectus ipsius: qui enim illum ideo parafaciunt, magnificandum iudicabunt si singulari virtute, aut doctrinâ ipsam nihilominus præditum esse aperias.

348. Quintum documentum est, quod etiam habet Petrus à Nauarro num. 426 obligationem restituendi famam non transire ad hæredes infamatoris; sicut transit obligatio restituendi damna illata in bonis pecuniariis. Ratio est: quia hæres non potest famam in sua specie restituere, nisi retractando dictum ab alio. Et autem retractioni non magis fides habebitur, quam si diceretur ab alio non hærede. Neque tenetur restitutionem facere in pecunia, cum nec infamator teneatur iuxta antedicta Accedit quod talis obligatio cum non sit ad aliquid dandum, sed ad aliquid faciendum, censetur tantum personalis, quæ non transit ad hæredes, cum non afficiat nec respiciat bona in quibus ipsi succedunt, sed nudam personam. Quod autem in contrarium obicitur ex cap. Parochiano, De sepulchris: hæredem obligari ad damna à defuncto data, etiam si ei nullius utilitatis existerint: intelligendum est de damnis datis in re familiari: qualia communiter dantur per peccata quorum initio eiusdem cap. Fit expressa mentio: nempe per homicidium, incendium, violentam manuum iniectionem in personas Ecclesiasticas, violationem Ecclesiæ, & incestum.

Si quis querat: An infamato vita sancto facienda sit famæ restitutio? Respondendum est affirmatiue; quia post mortem etiam, censetur homo famam suam possidere, per quam uiuit in memoria hominum, & immortalitatem quamdam (cuius in hac vita cupidus inuenitur) consequitur. Hæredibus autem ipsius non debetur, cum nec bonum famæ eis debeat hereditario iure.

349. Sextum documentum, de quo Nauarro in Enchir. cap. 18. num. 48. & Ludouicus Molina De iust. & iure tract. 4. disp. 43. Cum quis accusatus negat in iudicio crimen sibi obiectum; si illud falsum sit, ad nihil teneri accusanti, qui sibi debet imputa-

re quod infamiae damnū inde incurrat; non autem innocenti accusato. Quod etiam dicendum est, *ut omnes fatentur teste Petro à Nauar. num. 427.* cum crimen obiectum fuerit verum, sed occultum, nec in iudicio probatum, ne quidem semiple-natione. Nec si ipsum nudè negetur; & ideo accusator vocetur calumniator, vel mentiri, aut falsò accusare dicatur, non incurritur obligatio ad restitutionem: quia quando crimen est occultum, nec criminofus tenetur illud confiteri, ipse ius habet defendendi se, regendo illud, ac si innocens esset. Nam qui est publicè innocens, est & iniuste accusatus: unde accusator, sibi imputare debet, si deficiens in probatione, calumniator habeatur: quia infamia iuxta cap. 2. De calumniatoribus, inuritur, non tantum ei qui falsò accusat; sed etiam ei qui illud de quo accusat probare non potest. Immo etiam si accusatus dixerit talem accusationem esse calumniosam: adhuc idem tenendum esse contra Caiet. cum Richardo Scoto, & aliis Nauar. ibidem habet. Quod Petrus à Nauar. consequenter probat quia si accusatus non tenetur crimen fateri, sed potest illud negare, tãquam non publicum; cum de eo accusetur tanquam publico: sanè potest etiam dicere accusatorem calumniari ac falsò accusare: quia quod ille proponit tanquam verum publicè, caret veritate publica.

350. Atque quod dicitur in casu accusationis, locum habet etiam in casu denuntiationis, seu narrationis illicitæ, qua Superiori, aut alteri peccatum proximi, aut aliud occultum, priuatim reuelatur. Secus est verò, cum licitè reuelatur, ut patet in duobus casibus, prout explicat Petrus à Nauarra in eodem cap. 4. nu. 347. & seq.

Prior est, in quo secretum reuelatum, non est de peccato aliquo, sed de alia re, quam vnus commisit alteri, ut non secretam. Exemplum est: si Titius Sempronio dicenti se tanti emisit certas merces, aut villiori pretio sibi inueniri: idemque Sempronius dicens Caio, qui postea rem secus se habere cognoscens, exprobrat ipsi Sempronio mendacium: de quo ut se excuset ait se ita accepisse à Titio: qui quidem de eo interrogatus, tenetur fateri dictum à se: alioqui enim Sempronium infamaret iniuste, cum is innocens sit.

Posterior casus est, quando illud quod denuntiat, peccatum est publicum, quod probari potest per testes: atque secretò factum est, id quod *iuxta Domini præscriptum Matth. 18.* debuit fieri in præmonitione, & correptione fraterna: cumque nihil profectum esset, recursum est ad Superiorem qui proficere possit. In tali casu enim veritatem negare, est denunciatores infamare iniuste, ipsi omnino innocenti mendacium attribuendo mendaciter.

351. Septimum documentum est: Difficultatem esse, An restitutio famæ possit fieri per compensationem, quã infamatus vicissim infamet eum à quo infamatus est. Eam tractans Petr. à Nauar. in eod. cap. 4. p. 3. dubit. 8. partem negantem contra Sotum nonnullosque alios tenet cum Nauar. loco citato: quam relinquimus Theologis scholasticis discutiendam; contenti notare pro praxi non videri à ratione alienum, quod Sotus habet lib. 4. De iust. & iure qu. 6. art. 3. ad 4. *sub finem:* quod si tu infamasti me & ego vicissim famam tuam læsi, nos posse non tantum continere, ut uterque cum suo vulnere maneat, si personæ priuatæ sumus: verum etiam licere, nolle tibi restituere; nisi tu mihi vicissim condignam solutionem facias, dummodo cætera sint paria: ut cum duo socij sibi mutuo colaphum impigerunt. Hoc enim rationi consentaneum esse patet: quia tam in bonis pecuniariis quã in bonis corporis, æqualis læsio excusat à restitutione per compensationem. Ergo & in bonis honorarijs, in quibus *similiter peccatur*, eadem similiter excusabit, iuxta illud in cap. finali De adulterijs. Paria crimina mutua compensatione desolentur.

Nec obstat quod per vnã infamiam non tollatur altera, prout Nauar. in contrarium obiicit: quia nec per abscissionem tui brachij tollitur abscissio quam perperrasti brachij alieni: nec combustionem tuæ domus, tollitur combustio, cuius author es, domus alienæ. Quod si damna sint imparia: ut quia tu alteri multo grauiorem infamiam intulisti, quam ipse tibi: si quidem illa diuisibilis sit, ut illa de detegendo plurã crimina, ipso etiam non restituente, teneberis facere restitutionem donec damnum à te illatum sit æquale ei, quod i-

pse tibi intulit. Sin autem infamia diuisibilis sit, ut pote illata detegendo vnũ aliquod crimen grauiissimum, eam instat pignoris detinere potes, ut illum qui de alio minore crimine te iniuste infamauit, compellas ad restitutionem debitam tibi faciendam: perinde ac *instat quoque pignoris*, potest retinere alterius annulum autem quem apud te habes, ut compellas ipsum soluere tibi aliquot argenteos quos tibi debet.

Ad hæc quantumvis fatendum sit (quod etiam Sotus ibidem fatetur) illicitum esse in recompensam infamare eum qui te infamauit: quia id est illicitum se propria autoritate de accepta iniuria vindicare, quod ad publicam autoritatem spectat: non est tamen negandum quod idem addit: licitum esse reuelare crimen te infamantis, quantum est ne cessarium ad labefactandum illius contra te testimonium: quia omnia iura vim vi repellere permittunt: quod nec Petrus à Nauar. negat. Quod si criminis detectio non sit vilis ad famam tuam defensionem, censetur illicita, tanquam vindicta, non verò defensio; & ideo si ipse tibi restituar, teneberis ei vicissim restituere.

Aduerte autem prædictam detectionem censeri posse non necessariam, quando tu aliã viã tueri potes famam tuam: ut v. g. interposito iuramento vel adhibitis testibus. Et quamuis ille indignus videatur, cui in eo parcat: contra charitatem Christianam tamen est, ac forte etiam contra iustitiam, lædere ipsum infamiam, nulla necessitate ad id te compellente.

Querret aliquis: An licitum sit creditori qui te infamauit negare debitum pecuniarium, donec tibi famam restituat? Responderi potest licitum esse cum restituere potest ac debet, nec vult. Instat enim pignoris retinebitur ad ipsum compellendum: aut si absolute nolit, instat licitè compensationis, prout Molina placet tractat. 4. De iust. & iure disputat. 49. in fine.

Octauum documentum est, quod ex Nauarro habet quoque Petr. à Nauar. nu. 399. Si infamatus ab aliquo, vel satur cum eo familiariter: licet iure existimetur iniuriam condonare, non tamen restitutionem ei remittere, prout patet à simili: quia debita alia, ob familiaritatem minimè censetur debitori remitti. Quod tamen exceptionem patitur, quin sequenti parte huius cap. tradetur propositione penult. in fine.

Nonim documentum est. Eum qui famam alterius, seu verè seu falsò læsit apud plures, v. g. vel sex, quorum vnusquisque rursus apud plures, & hi adhuc apud alios læserunt, ita ut sit infamia publica; licet ad satisfaciendam suæ obligationi, non teneatur omnium & singulorum obire domos: ut se apud omnes retractet; quia id nimis durum & difficile, immo penè impossibile esset: teneri tamen data opportunitate se tam sepe ac tam diu retractare apud sciòtes, quam diu necessarium fuerit ad integram famam læsæ restitutionem. Immo ex sententia cuiusdam, apud Petr. à Nauar. in sequen. nu. 443. teneri per præconem, vel concionatorem, vel parochum, suam retractionem publicare; si id esset ad prædictam recuperationem necessarium. Quod tamen idem Petrus monet locum non habere, si illi qui primò audierunt, tales erant de quorum taciturnitate, & constantia in retinendo secreto non videbatur dubitandum: quia tunc ipsi soli tenerentur ad restitutionem: non autem ille primus, à quo audierunt, & ex cuius dicto sequitam esse tantam infamiam casuale est.

Adde ex Lud. Molina De iust. & iure tract. 4. disp. 30. numero 3. Eum qui auditum alterius crimen occultum, sic narravit ut audientibus fidem fecerit, teneri tantum restituere damnum famæ cui iniuste causam veram dederit, non autem cui dederit solam nudam occasionem: ad modum illius qui furando coram alijs dat eis occasionem furandi, nullo modo eos ad id prouocans. Atque ita prædictum narratorem, ad restitutionem dampni secuti ex sua narratione; teneri quoad quantitatem, qua illud ex hac sequi natum fuit: non autem quoad incrementum, quod accepit ex malitia audientium: qui inde plus mali conceperint de proximo, quam ex ea narratione natum esset concipi.

Posterior pars capituli De restitutione honoris per contumeliam ablati.

Inter omnes conuenit, eum qui contumeliosis verbis vel factis, irrisione, iannis, colaphis, pugnis, fustis percussione, aliisque similibus modis honorem alicuius læsit, obligari ad restitutionem ei faciendam; quia non seruaretur alioquin ratio iustitiæ, reddendo alienum iniuste ablatum. Quam obligationem indicauit Dominus noster Matth. 5. cum illis verbis Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis] (subiecit, Si ergo offers munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo.) Quibus verbis aperte significatur satisfactionem deberi pro illata contumelia. Immo uero ipso nature lumine notum est, eum qui causam offensionis dedit proximo, teneri quantum potest dare operam, ut sedet ipsum, ipsique reconcilietur, satisfaciendo si quid restitutionis ea de causa debeat. Quod autem modo fieri debeat talis satisfactio, non adeo constat. Ad cuius rei explicationem statuemus aliquot propositiones.

354. Prima est: In restitutione honoris remissionem seu condonationem locum habere, sicut in restitutione famæ, & pecuniarum. Probatur, quia ut homo est sue famæ, & pecuniarum dominus: sic etiam est sui honoris ex probabiliori sententia, cuius fundamentum antea n. 338. attigimus, eum tale quid de fama statuere. Ergo sicut iniuriam sibi factam in fama uel in pecuniis remittere potest; ita etiam potest iniuriam sibi factam in honore: adeo ut qui læsit, tutus sit in conscientia post talem remissionem; nec teneatur ueniam petere, nec facere aliam compensationem non minus quàm si hæc iam sit alias sufficienter facta, aut damnum datum abolitum sit omnino. Quæ de re Molina De iust. & iure tract. 4. disp. 46 concludit plenius.

Secunda propositio est. Eum qui per contumeliam læsit alterius honorem, non teneri de necessitate ueniam à læso petere, sed solum illi, siue tali uia, siue alia restituere honorem ablatum. Ista est Caietan. 2. 2. quest. 72. art. 3. & aliorum quos citat & sequitur Petrus à Nauar. De restitut. libr. 2. cap. 4. 1. parte dubit. 6. sub initium. Probatur uero: quia licet præcipuus & conuenientissimus honoris læsi reparandus modus sit per genuflexionem, & ueniam petitionem, agnoscendo suum errorem: tamen si alia uia possit fieri plena satisfactio (ut honorifica compellatione, reuerentia signo sufficienti pro personarum qualitate) non est quisquam adigendus ad alium particularem satisfactiois modum. Non enim ad aliud teneatur restitutor, quam ut reddat æquale ei quod ablatum fuit.

Aduerte tamen excipiendum esse casum in quo ueniam petito debet esse pars satisfactiois: eo quod hæc sine illa plene fieri minime censeretur, quod prudentis iudicio relinquitur ex Soto lib. 4. De iust. & iure qu. 6. art. 3. ad 5. Quando enim is qui contumeliam intulit non reparabit honorem ablatum, quidquid aliud faciat, nisi ueniam petat, tenetur petere quandoquidem est quid ad reparationem illarum iniuriarum necessarium. Quod si facere nolit, absolendus non est: anquam ponens obicem remissioni peccatorum: cum non remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, si potest restitui; ex quarta regula iuris in 6. Deducitur autem ex hac propositione, quod Soto ibidem habet; quando mos non est inter nobiles, & illustres viros ueniam petere, ipsos non esse ad id cogendos à Confessario: sed sinendos esse, istiusmodi restitutionem facere more suo, dummodo is ab Evangelica lege non exorbitet, id est, non sit doctrinæ Christianæ contrarius.

355. Tertia propositio est. Non tantum ab æquali, aut ab inferiori faciendam esse honoris iniuste ablati restitutionem, respectu æqualis, aut superioris: sed etiam à superiore respectu inferioris, quem læserit notabiliter: nempe à prælato, respectu subditi; à patre, respectu filij à viro, respectu uxoris: à domino, respectu serui: à magistro, respectu discipuli: minus tamen à superiore sufficere pro satisfactione, quam in æquali, aut in inferiori. Hanc Petrus à Nauar. loco proxime citato, quoad priorem partem probat à similitudine si Superior inferiorem corporaliter lædat excedens iustam punitionem, tenetur ad restitutionem damnum. Ergo tenebitur quoque si

notabiliter in honore iniuste lædat. Quoad posteriorem partem uero; quia sicut ex dignitate personæ iniuriarum, & uilitate iniuriarum crescit iniuria, & illius restitutio: ita ex uilitate personæ iniuriarum, & dignitate iniuriarum, decrescit. Unde quo læsus, est inferior: & læsor, est maior: eo minor est iniuria, & maior est restitutio. Siue ergo quia iniuria facta à Superiore fuit minor, siue quia satisfactio eius est maior ratione suæ dignitatis, non est idem genus satisfactionis ab ipso exigendum, quod ab aliis: satisque est si seruata dignitate personæ suæ, studeat per amicum v.g. & honorificam salutationem, aut compellationem, vel ostensionem beneuolentiæ, & exhibitionem seruatoris extraordinariam placare læsum neque teneatur ab eo ueniam humiliter petere, aut genua flectere, vel alia similia subiectionis signa ostendere, unde habeatur respectus.

Id quod intelligitur ex regula D. Augustini in fine tomi primi: cuius uerba hæc sunt, Quando necessitas disciplinæ in moribus coercendis, dicere uos uerba dura compellit, fiet iam ipsi modum uos exerceat sentitis, non à uobis exigitur, ut à uobis subditis ueniam postuletis, ne apud eos, quos oportet esse subiectos, cum nimium seruatur humilitas, regendi frangatur autoritas: sed tantum petenda est ueniam ab omnium domino, &c. Inde quoque Soto deducit quod nec homo plebeius iusta ratione (propter inequalitatem nimirum quæ esset inter satisfactionem & iniuriam) possit à viro illustri quo contumelia affectus est, exigere restitutionem fieri illo modo; hoc est, per ueniam petitionem: sed satis si ei satisfiat alia uia, quantum æquitas postulare uidebitur. De magistro respectu discipuli, idem addit Molina de iust. & iure tract. 4. disput. 46. sub finem.

356. Quarta propositio est: Ueniam petitionem interdum non sufficere ad reparationem iniuriarum per contumeliam illatarum. hæc probatur experientia: quia non censebitur sufficienter satisfactum militi, qui colapho, aut fustibus à comilitone percussus est, si hic ab illo ueniam petat; sed aliquid amplius ad arbitrium boni viri requiritur, quod faciat: quale est se conferre alio seu recedere à loco ubi affectus iniuriarum habitat: uel ueniam petere ea forma uerborum, sine mendacio tamen, quæ censeatur honorem ablatum sufficienter reddere: ostendendo, uel gratia, se non armis, nec uiribus percussisse ipsum, aut iniuriis affectum, sed fretum potentia aut uiribus amicorum circumstantium, aut quod uideret ipsum inerte. Ita Petrus à Nauar. in ead. dubit. num. 91. Attamen ob nimiam difficultatem exhibendi satisfactionem exacte ad æqualitatem iniuriarum: interdum potest in conscientia sufficere, facta cum humili petitione ueniam, & signis ueri doloris, tanquam innixam misericordiam, quam læsus debeat exercere Christi imitatione. Quod si ille ad totam compellat, iudicis maxime autoritate, facienda est exacte.

Addit idem Petrus à Nauar. contra Sylu. & alios nonnullos, quos commemorat in sequen. num. 92. consentiens Nauarro in Enchir. cap. 18. num. 46. in fine, non cessare obligationem ad restitutionem honoris, ex eo, quod contumelia affectus, familiariter conuersetur cum contumelioso; quia ex tali conuersatione non liceret colligere remissionem rei familiaris ablatæ: mulco ergo minus licebit colligere condonationem satisfactionis pro iniuria in honore illata. Quam maiorem dolorem asserere, & cum maiore molestia ferri constat: nisi forte iniuriatus expressa & manifesta remissionis contumeliæ signa præberet; ualde familiariter scilicet agendo, iocandoque cum eo qui iniuriam intulit. Nam extra eum casum censebitur familiariter agere: uel quia illius opera indiget ueniens cum ipso, uel quia uult exhibere signa amicitie ne contra Dei præceptum odisse uideatur; uel quia sapienter dissimulat ad uitandum aliquod malum: non autem, nisi forte iniuriatus sit, remittere satisfactionem: quam exigere à tali genere hominum, non rigoris sed misericordiam est: ut ueneritate curentur, qui lenitate deteriores fierent.

357. Ultima propositio est: Contumeliosum si proximo contumeliam intulerit secreto, teneri priuatum per se, aut per interpositam personam, ut per confessarium, reconciliari ei, & signa penitentiae ostendere petendo ueniam; aut alia ratione sufficienti satisfaciendo. Quæ satisfactio, quantum non sit propriè restitutio, quando nullus alius ad contumeliam

liam aduertit; quia non est facta iactura honoris: tam ipsam faciendam esse satis patet ex verbis Domini Matth. c. quinto antea allatis. Quod si contumeliam intulerit publice teneri quoque facere publice satisfactionem per se vel per alium; intelligimus ex actis Apostolorum cap. 16. vbi D. Paulus acceptam publice ignominiam flagrorum & carceris, voluit publice a magistratibus reparari.

Aduer e, quod cum satisfactio possit iniuriæ æqualis esse: aut exacte & sine admixtione gratiæ, aut cum admixtione gratiæ; priorem æqualitatem constituere, committi Iudici: quia est valde difficile: posteriorem verò constituendi potestatem habet læsus, ex parte iniuriam condonans. Cæterum eadem ratione quæ dictum est de obligatione ad restitutionem famæ, dicendum est de obligatione ad restitutionem honoris eam non transire ad hæredes, nisi illi quoque fuerint contumeliæ affecti, aut aliquod aliud damnum inde patiantur: quo casu certum est eis etiam faciendam esse restitutionem debitam.

CAPVT XXIV.

De obligatione ad restitutionem damni illati in bonis pecuniariis venando, piscando, lignando, aut piscando animalia.

SVMMARIVM.

- 358 Obligatio varia ad restitutionem damni illati.
- 359 Animalium alia esse fera, alia mansueta, alia mansuetata, & quod venatio iure naturali, & gentium licita, aliquot modis licite probatur.
- 360 Venatio qua capiuntur animalia, qua nullius domini sunt, non inducit obligationem ad restitutionem.
- 361 Inducit autem illa, qua capiuntur animalia habentia dominum: & quando fera censentur habere dominum.
- 362 Quando sint restituenda, quando non restituenda animalia fera, capta in locis prohibitis.
- 363 Cum excusatione à restitutione accepti per venationem, potest esse obligatio ad peccatum, & ad restitutionem damnorum venando illatorum.
- 364 Excusatio à restitutione accepti per venationem, ob antiquam consuetudinem, vel egressum fera ex loco in quo prohibitum est venari.
- 365 Quando fera vulnerata ab alio, debeatur restituere.
- 366 Fera in nexa laqueo, quando restituenda sit ei qui laqueum tendit.
- 367 Lignationem in sylua communi, potest communitas prohibere.
- 368 Qui sunt de aliqua communitate, cadentes ligna contra ipsius statutum, tenentur quidem ad solutionem pœne imposta, non tamen ad restitutionem: nisi graue damnum intulerint.
- 369 Non est obligatio ad restitutionem, sed tantum ad pœnam impositam, cum duarum communitatum ciues lignantur vitro citroque, alij in aliorum syluis.
- 370 Obligatur ad pœnam impositam, & ad restitutionem, qui lignantur in sylua alicuius privati: vel communitatis, qua non facit idem in alia: nisi interueniat consensus habitantis talis sylue dominum.
- 371 Aut nisi consuetudo excuset.

358. **L**atissime patet hæc obligatio: sed quæ ad eam spectat, paucis exceptis, iam nota sunt ex dictis in præcedenti 2. & 3. tractatu. Nam cum vna sit quæ oritur ex contractu seu ex iusta acceptione, aut ex re iuste accepta: altera verò, quæ oritur ex quasi contractu, siue ex officio quod gerit quis, præfertim accepto publico stipendio aut alia mercede conductus; tertia autem quæ oritur ex delicto, siue ex iniusta acceptione, aut ex re iniuste accepta; & demum quarta ex quasi delicto, seu ex illatione damni per seruos aut animalia propria: ea quæ ad primam speciem spectant, tradita sunt in præcedenti cap. 3. & 6. ac 13. Quæ verò ad secundam in cap. 9. num. 88. aliquotque sequentibus, & cap. 11. num. 138. & aliquot item sequentibus. Quæ autem ad quartam, cap. 8. num. 77. & tribus sequentibus. vbi tractatur species in difficultas de columbariis. Cætera quæ in 2. tract. & in tractatu 3. cap. 13.

traduntur de obligatione ex re iniuste accepta aut ex iniusta acceptione, aut ex participatione in iniusta acceptione spectant ad tertiam speciem. Quibus restant addenda nonnulla particularia de obligatione ad restitutionem illicitè acquisitorum, aut damnorum illatorum siue venando aut piscando siue lignando aut greges pascendo illicitè, siue exiendo siue ludendo illicitè; siue dando ad vsuram; siue demum vendendo rem spiritalem, aut spirituali annexam, vt fit per simoniam; de quibus superest dicendum, vt fieri in hoc & sequentibus capitibus.

PRIOR PARS CAPITIS.

De obligatione ad restitutionem damni dati illicitè venando, aut piscando.

Præmittendum est primò, ex §. fera & seq. Inst. De Reprum diuisione, animæ alium quædam esse fera, vt lepores, ceruos, apros, grues, perdices, & alia syluestria, ac omnes piscines: quædam verò esse mansueta: vt oues, boves, sues, gallinas, anseres, & anates domesticas: at que ex illis quædam posse vsu mansuetari, vt cuniculos, ceruos, patones, columbas, apes, & cætera, quæ domi nutrita retinent in dolo syluestri: & ex his verò quædam posse in feras degenerare si abique gubernatore vilo educentur in syluis, vt sues, capras aliæque nonnulla.

Præmittendum est secundò, pro quo multos iam Theologos quam Canonistas citat Couar. ad Reg. Peccatum p. 2. §. 8. n. 1. Quamuis iure naturali & gentium licita sit venatio (idem iudicium est de piscatione) licitè tamen nonninguam prohiberi. Primò enim licitè prohibetur personis quibus ea non decet. Sic in cap. 1. & 2. de Clericis venatore; illa quæ fit cum canibus & accipitribus prohibetur Clericis: non verò quæ fit, quæ licet piscatio permittitur ipsis, necessitatis aut honestæ recreationis causa; vt notat Medina in Cod. De rebus restitut. quest. 12. sub initium: quod approbat Molina De iust. & iur. tra. 2. disput. 44. Quod de Monachis ius statuat, licet videre in Clement. 1. §. Porto De statu monachorum.

Secundò, licitè certis anni temporibus venatio prohibetur: nimirum illis quibus fera sunt grauidæ, suosque fetus procreant; quia inde magna fit earum diminutio in reipub. detrimentum. Quæ item de causa, licitè prohibentur certi venationis aut piscationis modi.

Tertio, licitè à Principe venatio aut piscatio in locis communibus prohibetur, etiam pœnâ moderatè venantibus constituta, quando libero populi consensu, ius venandi aut piscandi est ei delatum: aut ipse pro sua autoritate illud sibi sumit; iudicans id necessarium omnino esse, ad conseruandum statum suum, regniue onera sustentanda. Ita vt in eo publica autoritate vtens, tueatur ius sibi legitime questum; siue per liberam concessionem populi, siue quia illud ei in tali casu concedere debuit populus ipse cui dictis de causis potuit etiam imponere tributum per quod magis grauarietur, quam per eam, de qua agimus, vsurpationem & prohibitionem.

Quarto, licitè quisque in proprio fundo potest alios prohibere, ne ibi venentur, vt patet ex ante citato §. Fera, & ex lege 3. ff. De acquirendo rerum dominio. Quod non procedit, si ius ibi venandi sit alterius; quia tunc ne quidem ipse proprietatem habens fundi, venari potest: vt patet de iis, qui possessiones habent in saltibus Principum. Pari ratione potest vnaquæque communitas prohibere, ne ex erri venentur in terris ipsi propriis. Potest etiam maiore ratione Princeps non recognoscens superiorem in locis quorum habet proprietatem, & dominium: immo etiam si recognoscat superiorem, nisi impeditur ab eodem, præcipiente ob publicum bonum, ne quis venationem in suis agris prohibeat.

His præmissis (de quibus plenius Molina in eod. tract. 2. disput. 43. & aliquot sequentibus) prima propositio sit. Capta per venationem quæ ex eo tantum illicita est quod fit indecens personis, aut quod certis anni temporibus, aut certis modis fieri prohibita sit, non esse restituenda: sed sufficere vt pœna, si quæ sit constituta, soluantur post iudicis sententiam condemnatoriam. Ita Medina & Couar. loc. citatis aliique communiter tenent, teste Molina in seq. disput. 49. quia tunc venatio-

359

360